

A rokonságnevek a hajdúnánási nép nyelvében.

A rokoni kapcsolat alapulhat vérségen és keletkezhetik házasság révén. A következőkben, a rend kedvéért az előbbit vérrokonságnak, az utóbbit szerzett rokonságnak nevezzük. Ezeken belül, a függőleges és vízszintes tagolódásnak megfelelően beszélünk egyeneságról, illetőleg oldalágról. Az oldalág ismét lehet: egyenlőágú és egyenlőtlenágú.

Vérrokonság. Egyeneság. A vérrokonság egy közös törzsből indul ki; ez a házastársi kapcsolat. Tagjai egymáshoz viszonyítva: férj, feleség. A férj és feleség a gyermekekhez viszonyítva szülőkké lesznek: apa, anya. A gyermeket a szülőkhöz viszonyítva beszélünk a szülők gyermekéről: fiáról, leányáról (I. fok). Ettől felfelé vannak a nagyszülők: nagypapa, nagyanya, lefele az unokák (II. fok). Felfelé-, illetőleg lefelémenő ágon még csak egy fokot tart számon a nánási nép és szép-nagypapa, szépnagyanya, illetőleg szépunoka szavakkal jelöli (III. fok). A többi fokokat már nem határolja el élesen egymástól. (Ezt IV.-el fogjuk jelölni.)

Egyenlő oldalág. Az oldalági rokonság kiindulópontja a testvéri viszony: bátyja, nényje, öccse, húga lehet egyik testvér a másiknak (I. fok). A testvérek gyermekei egymáshoz viszonyítva: unokatestvér (II. fok). Az összes többi felfelé valók: édesbátya stb., lefelé valók: másodunokatestvér (III. fok). **Egyenlőtlen oldalág.** A szülők testvérei a gyermekhez viszonyítva: nagybátya, nagynéni, fordítva: unokaöccs, unokahúg.

Szerzett rokonság. Rokonság keletkezhetik nemcsak születés, hanem házasság által is, vagyis a férj és a feleség vérszerinti rokonai közötti kapcsolatot is rokonságnak tekinti a nánási nép. **Egyeneság.** Megjelöli a házastársak szüleinek egymáshoz való, illetőleg a vőnek és a menynek az apóshoz és anyóshoz való (0. fok,) viszonyát (I. fok). Itt felveszünk még egy fokot felfelé és lefelé is (II.) **Oldalág.** A házastársak testvéreinek a házastárshoz való viszonyát (I. fok) és egészen határozatlanul a szerzett rokonság többi tagjai közötti kapcsolatot is megnevezi (II. fok).

Nagyjában ezek a rokonsági viszonyok élnek a nánási nép körében. Rokonságnévnek mármost azt nevezzük, ahogyan ezt a viszonyt jelölik. Figyelemmel kell lenni itt arra, hogy kit viszonyítunk és ki végzi a rokonság két tagja között a viszonyítást, mert ennek megfelelően a rokonságnévnek különböző alakjai és alakváltozatai, esetleg egészen más név használatos. A következő eseteket különböztetjük meg: I. Határozatlan, általános, elvont, nem pontosan megjelölt személyt vagy személyeket viszonyít a beszélő, ezt az alábbiakban személytelen viszonyításnak nevezzük. II. Határozott, konkrét, pontosan megjelölt személyek közötti viszony esetén, melyet személyes viszonyításnak fogunk nevezni, a következő viszonyok lehetségesek: 1. A beszélő önmagához viszonyítja rokonát, ez megint történhetik úgy, hogy A. azzal, B. arról beszél, akit magával rokoni viszonyba állít. 2. A beszélő önmagát viszonyítja rokonához. 3. Egy harmadik személy viszonyítja egymáshoz a rokonság két tagját, mégpedig annak rokonát viszonyítja s ahhoz A. akivel beszél, B. akiről beszél.

Dolgozatunkban figyelemmel leszünk még arra is, hogy milyen szövegben fordul elő a rokonságnév. *a)*-val jelöljük a kötetlen párbeszédet vagy közlést, *b)* szólások, közmondások, *c)* kötött próza (népmese, idézet stb.), *d)* verses kötött szövegek (népballada, vőfélyvers stb.).

Alább következő felsorolásunkban a fenti jeleket alkalmazzuk.

A rokonság egyénei.

V é r r o k o n s á g.

Egyeneság.

0. f o k.

H á z a s t á r s a k. A házastársaknak ez a megjelölése a dolog természeténél fogva csak harmadik személy beszédében fordul elő, tehát itt csak II. 3. B. viszonyítás van, ez is csak az esküvőkor, esetleg addig, míg nincsen gyermek, vagy pedig azok már elkerültek otthonról.

II. 3. B. *a)* 1. az újpár: *Félköszöntöttem az újpárt.* 2. az újpárok: *Ez ety félköszöntőj, mikor az újpárok megesküsznek.*

c) 1. újpár: *Sok örömet, sog bődökságot lássunk ezen újpár után, tiszta szívembül kívánom.* 2. házaspár: *Kívánom Istentől, hogy ezē házaspár hosszú, bődög életet éljen a szeretet láncával egybekötve.* 3. egy párcseléd: *Vójt eggy időibe eggy örek párcseléd.*

F é r j. A feleségnek a férjéhez való viszonya jelölésére a *férj*, *ura*, *ember* és *apa* szavak egyes alakjai szolgálnak.

I. *a)* 1. az embēr: *Hát hāllod nagy bűn még az ojan ember is, mint ez a pecek Sándōr bácsi.* 2. *ura*: *Mām mikōr a férje, mām akkor*

ura is. 3. az ura : *Mék sok asszony az urának is úgy monta : kend, az én nagyanyám is úgy monta nagyapámnak : kend, ijē szokás vóút.* 4. a férje : *Az asszony a férjének a birodalmába van adva.*

d) 1. az ura : *Élszerettyük menyecskét az urától, Jóúl ismérnek Tiszánn innen, Dunán túl.*

II. 1. A. A feleség férje megnevezésére, ha vele beszél, a következő szót használhatja: a) 1. *apja* : Ez a legközönségesebb és legáltalánosabb megszólítása a férjnek felesége részéről. 2. *apjokom* : Inkább öregek beszédében fordul elő. *Nízze csak kend apjokom.*

B. Férjét mint távollévőt a következőképpen nevezi felesége : a) 1. *az ember* : *Ez az ember.* 2. *az én emberem* : *Nem teccettek látni az én emberemet.* 3. *az uram.* 4. *az én uram* : *Tudot szípen tamburálni az én uram.* 5. *az apja* : *Märgit csak it szamuklál, csak it szamuklál, asz monygya az apja : Märgitnak mos valami titkozs beszilni valóuja vóúna.* 6. *az én apjokom.* 7. *a nagyapja.* (Ha már van unoka.) 8. *az ém párom.*

d) 1. *az uram* : *Nem szeretem az uramat, nem biz én, Ha ránizek ijēl-nappäl sírok én.* 2. *az én férjem* : *A temetőükapu sárkik ki vany nyitva, Az én kedves férjem mos viszig be rájta.*

3. A. a) 1. *az embēr* : *Győjjik vissza, ne vigye ki az ebidet az embērnek.*

B. a) 1. *az ura* : *Csakhát Miklóusi ügyvéd oszt úty tet, nehéz az Oláhokkäl kijönni, nem tudom az ura, hoty tudott evvël kijönni.* 2. *az ilettársa* : *Asz nem tudom (t. i., hogy hol van a felesége) az ilettársa mos ment.*

c) 1. *az ura* : *Az asszony ēlbeszilte az urának, hogy mi törtint míg ű alatt.*

d) 2. *férje* : *Él ki űzi búját Szépikének, És ki leszē férje Szépikének ?*

F e l e s é g. A férjnek a feleségéhez való viszonya jelölésére a *feleség*, *asszony*, *anya* szavak egyes alakjait használják.

I. a) 1. *az asszony* : *Nem ember az asszony, az állat, az asszonyi állat.* 2. *eggy asszony* : *Eggy asszō sose eggy ember, a csak eggy asszony, eggy asszonnak sose monygyak, hogy embēr, csak embērnek.* 3. *a felesige* : *Nízük meg a juhász felesigit, ojam, mint a szappan.*

II. 1. A. Megszólításnak a mindennapi beszédben az *asszony* és *anya* szavakat használják, az előbbi hidegebb, durvább, az utóbbi bensőségesebb, melegebb hangulatú. a) 1. *annya* : *Annya erity csak, níz meg aszt a fíjút, mi csinál.* 2. *annyok* : *Gyere csak annyok !* 3. *asszony* : *Hé ! asszony gyere csak, hú vagy ?*

c) Visszaemlékezésekben más szájába adva előfordul a *feleség* szó megszólításnak. 1. *felesigem* : *Sokszor azonn úgy ēltünölőjttem, monta-i az a felesiginék, mikör lefekültek : lēlkem felesigem ! Most a sárga lovony gyere, — úty tet, — kedves fele-*

sígem, mikor pedig nem nagy báj vóút : mos csak a fejirekeny gyere !

B. a) 1. az asszony : *Ha ideki van az asszon, kízít kávét. Eléjti az időű eszt a rossz asszont.*

c) 1. az annyokom : *Asz monygya Hőrvát Jóuzsi a mészáros : hājja kent komámasszony, ha mekhal az annyokom, élvezem kendet.*

d) 1. feleségem : *Megüzenem én a feleségemnek: Gonygyát viséjje a kéd gyērmekemnek.*

3. Harmadik személy sohasem használja az asszony szót más feleségének megnevezésére (ilyen használatában vadházastársnőt, szeretőt jelent a szó), hanem egyedül *feleség* szavunkat.

A. a) 1. a felesíged : *Hát fijam esz mán ted meg a felesígedre valóú nízve.* 2. a felesíge : *Megájjik, elárúlom, ismerem a felesígit magának.*

d) 1. felesíged : *Felesíged Nyakóú Klára asszony, Mit ér neked ez a főüldi vagyon ?* 2. feleséged : *Kilenc kutya hőrgya az egésséged, A jóú Istē vegye ēl feleséged.*

B. a) 1. felesíge : *Gábórrál vóút egyg örek szakaszvezetőű, jóú takaros felesíge vóút.* 2. a felesíge : *Ot vóút Pizskos-Reszegi a sose fējt, kiült a hodáj sárkáho, osz pipált, a felesíge mek fējt. Mán én Naty Sándórt nem ismērtem, de a felesígit nagyō jóút ismērtem, öreg asszō vóút mán az is.*

c) 1. a felesíge : *Hát oszt asz kérdészte túlle a felesíge, mir ojú szomorú.*

d) 1. a felesége : *Főlvette a natykést a kezébe, Úty szúrta a felesége szívébe.*

I. f o k.

Felfelemenő ág. Szülők.

A szülőknek az ilyen megjelölése elég ritka, a szülő szóval vagy pedig az *apa* vagy *anya* szavak birtokragos és többesjellel ellátott alakjával nevezik inkább őket. (pl. *ídesapámék*) Hogy az *apa* vagy az *anya* szerepel-e aztán az ilyen összetételben, azt az dönti el, hogy 1. melyiknek van fontosabb része abban a dologban, amelyről szó van, 2. melyik van érzelmileg közelebb a beszélőhöz.

I. a) 1. szüle : *Azír az ojú szülét ēl kéne pusztítani : egy gyērmeket félnevel, osz semmi nélkül haggya. Ne számíccsík a gyērmekire ety szüle se.* 2. szüleji : *Mám most a kereszszülőűkre is nagy izét mondanak kereszteliskor, pedig a fene, hacsak ēl nem hal a szüleji.* 3. szülejik : *Mos mán tégezük, hát mos mán úgy monygyák a gyērmekik a szülejiknek : te.*

II. 1. A. Megszólításnál mindig tekintettel vannak a nemre, csak egy köszöntőversben fordul elő a következő alak :

d) 1. szülejim : *Ez új éf félvirattávál, Tisztelettel és hálával, Állok meg előüttetek Kedves jóú szülejim.*

B. a) 1. *ídesapámék* : *Ojan unokatestvírforma let vóúna az*

idesapáméknak. 2. szüleink : Mikör tutták, hogy mám megyünk innēhazúl : élbúcsúszattak szüleinktől, felesigtől, minden, de mijē szípen !

c) 1. anyámék : Mindíg mekkérte, mikör kimentek az evízsbül, hogy mi dóugot hattak anyámék.

3. B. c) 1. szülék : Mégeccēr kívánom Istentőül, hogy mintkét ríszrül valóy szülék, natyszülék, kereszszüleik, meg az egész lakodálmós vendígek sok örömöt, sog bóuldokságot lássanak ezen újpár után, tiszta szívebül kívánom.

d) 1. szüleji : Szüleji már két napja, hoty keresik, Hārmadnapra rájok talált az erdész.

A p a. Az apa és gyermek viszony jelölésére az apa szó különféle alakjai szolgálnak. Gyakori előtagja az édes szó. Kicsinyítőképzős alakjai kevertnyelvűek beszédében fordulnak elő.

I. a) 1. apa : Hát csak mostohájok, mostohaannya, mán a nem ídes, mērt ídes csak egy van, apa is, anya is. 2. az apja : Hád Gábōrnak csak úgy van a levelíre írva: ifjú, annak csak asz monygyák : ifjú, az apjának amék viseli a nevít, annak csak asz monygyák : ifjú. 3. az apánk : Rokon ? Ismerem az apánk vagy az anyánk testvírjre (t. i. mondjuk, hogy rokon.)

d) 1. az apa : Átkozott az apa, Szásszōrta az anya, Ki egygetlē lányát Élbocsájt a bálba. 2. apák : Apák, anyák, tanuljatok ezegeből, Mi történt az igazi szerelemből.

II. 1. A. Megszólításnak leggyakoribb az apám és ídesapám alak, a kettő között nemigen van hangulati különbség.

a) 1. apám : Lúnak adott apám ? 2. ídesapám.

c) 1. apám : Apám ! hát nem disztóy e ! 2. apa : Apa, anya az urasō vam mindakettő, úri típus, csak az a parasztos : ídesapám, meg ídesanyám. 3. apuka. 4. apukám : Az egyyk asz monygya : apám, Daróuci Margit meg asz monygya : apukám. 5. kisapa. 6. ídesapám.

d) 1. apám : Ne sírj apám, ne sírj anyám, Kedves félnevelőj dājkám ! 2. ídesapám : Kállaji Imre kedves ídesapám, Csujá Juliánna kedves egy jóy anyám ! De sokat futottak, fáratlak, Idegen orvosho mindenüt mutattak, De nekem gyógyírra, sehōl se tanáltak.

B. A határozott névelős alak általában halott apát jelöl.

a) 1. apám : Múlt hétē hijába montam apámnak, ne cankóuzzik ide-oda. 2. az apám : Mig az apám ílt, addig avvāl szóugáltam, mikor az élhált, magam kóyudussa lettem. 3. az én apám : Jāj nem szabad vóyt nekünk az ojat még mek se hállani, haragudott az én apám bōrzasztóy írte. 4. ídesapám : Abbúl meg óyl lessz a lúnak, összeállította ídesapám, māj csutkát rak a tetejre. 5. az ídesapám : Csak az ídesapámnak vóyt egy baráttya.

c) 1. apám : Mājd rugdos apám, mek kípē vér, de mozdúlatlanúl ájjad. 2. az apám. 3. ídesapám : Kevert nyelvűek beszédében.

d) 1. *apám*: *Apám, anyám csakúgy sírnak, Hogy már megint vajsba látnak!*

3. A. a) 1. *apád*. Olyanok használják, akik közel állanak ahhoz, akihez beszélnek, pl. anyja a gyermekéhez. *Csak ojđ vaty te, mint apád, a szemed úty sandítod.* 2. *apátok*: *Fíld benne teket apátok, hogy magvatok szakad.* 3. *ídesapád*. Olyanok használják, akik 1. idegenek, 2. saját apjukat *ídesapám*-nak hívják.

d) 1. *apád*: *Othō van anyád, Rājta van apád? Fejír Laci, hírezs betyár, Van-i apád, van-i anyád?* 2. az *ídesapád*: *Pungōr Sándōr hōl van az ídesapád, Aki hűsiggēl gondot visēlt rád?* 3. *apátok*: *Apátoknak se hozunk, Anyátoknak se hozunk.*

B. a) Egyformán előfordul *apja* és *ídesapja* alak, a szerint, hogy kiki a saját apját hogy hívja, azonban, ha nagyon közeli rokonról vagy a beszélőtől teljesen távol álló idegenről teljesen távol álló idegenről, vagy nagyon közeli rokonról van szó, akkor inkább az *apja* alakot használják. 1. az *apja*: *A Gábor apja a legőregep fíjam, Józsep. Nagy leginy annak az apja is, vállälkozōy, vállälkozōy Tōyt.* 2. az *ídesapja*: *Kereszfíjam ennek a gyērmeknek az ídesapja, hát oszt it vannak véllem.*

b) 1. *apja*: *Apja faszát, csak a pájinkásüvegből (t. i. tanul-ták a halottsiratók az énekeket) nem mondom, a hozzátártozōyji rittak.*

c) 1. az *apja*.

d) 1. az *apja*: *A nıgy lába kocsonyának, Máj mekfőüzzük az apjának.*

A n y a. A gyermeknek az anyjához való viszonya jelölésére az *anya* szó használatos. Használata nagyjában megegyezik az *apa* szóéval. Itt azonban már találkoztam a II. 2. viszonyítással is (*anyád*), ez talán azzal magyarázható, hogy az anya többet van a gyermekek körül, a nevelésüket ő intézi és ebből a célból hathatós pedagógiai fogásnak érzi, hogy ha az engedetlen, szófogadatlan gyermekkel szemben — hogy szavának annál nagyobb súlya legyen — anyai mivoltára hivatkozik.

I. a) 1. *anya*. 2. az *annya*. *Akinek mekhal az apja vagy az annya, árva, félárva.* 3. az *anyánk*. 4. az *ídesannya*. Különös hangsúlyt jelent az *ídes-* előtag, a mostohával szemben. *Ha mekhal az ídesannya, osz másik annya van, asz híjja, mostohannya van, mostohagyērmek.*

d) 1. az *anya*: *Átkozott az apa, szásszōrta az anya, Ki mos két hōltestet tessē le a sírba.* 2. *eggy anya*: *Eccer egygy anyának tizenkét leánya, Közžüle egyjik Szilvási Bōrbēla.* 3. *anyák*: *Apák, anyák tanuljatok ezegbōyül, Mi történt az igazi szerelmbōyül.* 4. *édesanyák*: *Kedves édesanyák róyulam tanuljatok, Hoty ti lányotokat ēl ne átkozátok.* 5. *ídesannya*: *Az ökör a főjdet nem magának szánytya, Ídesannya jányát nem magának tárcsa.*

II. 1. A. M. gszólitásul egyformán használják az *anyám* és *ídesanyám* alakokat, érezhető hangulati különbség nincs a

kettő között. A többi alakok részint régiések, részint csak jasszos nyelvűek beszédében fordulnak elő.

a) 1. anyám. 2. *idesanyám*: *Hát idesanyám, szóú téjjes értelmibe ijen naty kutyát míg íletembe nem láttam.*

c) 1. *anya*. Az „uras“ beszédet jellemzik vele. *Apa, anya az urasō vam mindakettőü, csak az a parasztos édesapám, meg édesanyám.* 2. *idesanyám*: *Neket csak annyit lehet mondani, mint az é fíjam szokta mondani: gyáva Janóü idesanyám, eszt ém megmondom néket szemedbe is.* 3. *édesanyám*. 4. *íde*: Régiés alak, ma már nem használják. *Se úgy nem monta: idesanyám, se úty, hogy: anyám, csak: íde, hát ojam bárbarok vóútak ezeldőütt.* 5. *anyu*: Jasszos alak, népi eredetű iparosok beszédében fordul elő. *Klári sokszor megmonygya idesanyámnak: anyu! 6. anyukám.*

d) 1. *anyám*: *Sírhacc anyám jájszóúval is, Ety fíjad vā, rab lett az is.* 2. *idesanyám*: *Ídesanyá válcsa ki a gujámát, A gujás-sál töütöttem éjszakámat.* 3. *édesanyám*: *Édesanyám én a strázsát nem állom, Amoda jō három zsandár lóyháton.* 4. *jóü anyám*: *Tígedet jóü anyám bizlak az Istēre, Tígedet vőülegíny álgyom meg az Isten. Csujá Juliánna kedves egy jóü anyám!*

B. Ugyanazok az alakok fordulnak itt is elő, mint megszólításul, azonban gyakran ki van téve a határozott névelő: ez az alak általában halott anyát jelent.

a) 1. *anyám*: *Szücs Jóúska ez is sóúgor anyámnak vagy apámnak, mer anyámnak tesvírje a felesige, Muraközi Zsóúfi.* Néha ez az alak is jelöl halott anyát. *Anyám annya Csujá jā vóút.* 2. *eggy anyám*. Halott anyát jelöl, teljesen idegenhez intézett beszédben. (Egyszer hallottam!) *Nekem mos temettek el ety kilencven esztendőüs anyámat, mégis csak úgy monta az: az é jányom.* 3. *az anyám*: *Meksiradgattam az anyámat is.* 4. *az én anyám*: *Mek hitták is, az én anyám nagybeteg lett, azonnal asz hitták ki hozzá (t. i. orvost).* 5. *idesanyám*: *Márinak hitták idesanyámat.* 6. *az idesanyám*: *Az idesanyám mék szüt-jont.*

c) 1. *anyám*: *Mék teszek ety próúbát, mért mán anyám nagyom mírges.* 2. *az anyukám*. Itt élő anyát jelöl. *Hát azír hittam másodík anyukámat, hogy az élsőü anyukám, úty hitta az annyát, asz monta: nem látom meg a mezsgyéjít (t. i. annak a földnek, amit neki ígért).*

d) 1. *anyám*: *Nincsen apám, nincsen anyám, Van ety takaros húgocskám.* 2. *az anyám*: *Ídes vóút az anyám teje, Savanyú a más kenyere.* Következő példánkban távollevő anyát jelöl ez az alak. *Írok haza az anyámnak: Hozzō ruhát rapfijának.* — 3. *idesanyám*: *Rájírtam a nevem a fëjámra, Ídesanyám letürülte rúlla.* 4. *az én idesanyám*: *Bejelentem kedves keresztapámat, Mir ölte meg az én idesanyámat.* 5. *az édesanyám*: *El is jött az édesanyám, Sírva ríva borúlt é rám.*

2. a) 1. *anyád*. Elég gyakori az anyának a gyermekéhez

intézett beszédében. *Anyád nem jáccóucimborát tán? Húz be a pitarajtóút, asz monta neked anyád!*

3. A. *Anyád, ídesanyád* alakok a leggyakoribbak. Az előbbi azok használják, akik közelebbi viszonyban vannak azzal, akikkel beszélnek, pl. rokon. Utóbbi idegenek beszédében fordul inkább elő, esetleg akkor is, ha az nem úgy hívja anyját.

a) 1. *anyád*: *Hállod Mancsi, a szína viginél monygya anyát, hogy van a bot. Mán anyád is elment, má rocskagyűlíst csinálnak amott.* 2. *ídesanyád*. 3. *ídesanyám*. Ismerősök beszédében található jobban. *A kölbász szereti ám ídesanyám!*

b) 1. *az anyád*. A határozott névelő itt pejorativ mellékértelmet ad a szónak. *Māj mektéregettek az Isten az anyádat!*

d) 1. *anyád*. Itt teljesen távol álló, idegen használja ezt az alakot. *Fejir Laci, hírezs betyár, Van-i apád, van-i anyád?* 2. *az anyád*: *Megáj Jolám, mit fogunk elkövetni, Ha az anyád nem akárja engedni!* 3. *anyátok*: *Apátoknak se hozunk, Anyátoknak se hozunk.*

B. Itt gyakoribb az *annya* alak, az *ídesannya* alakot inkább akkor használják, ha a beszélő úgy hívja saját anyját. Egyformán használják névelővel és a nélkül.

a) 1. *annya*: *Anyám annya Csuja-jā vóút.* 2. *az annya*: *Lehet, hogy mikor az annyával odavóút, akkor fászhatot mek, kimelegedett (gyerek). Gál Zsuzsa vóút az annya, Kállaji Isván az apja.* 3. *az ű ídesannya*: *Az ű ídesannya az én ídesanyámmāl tesvir vóút, közél rokon az az Izsóú.*

b) 1. *az annya*: *Mektérne amārra, bassza ki az annyát Múrvaji. Én túllem nē vitte el se a romá, senki, az annyád bassza meg!* (T. i. a jószágot a gulyából nem v.)

c) 1. *édesannya*: *Fogat (fogadd) szeretettél kedves édesannya.* 2. *az anyukája*. Pesten élő rokona beszédéből. 3. *annyok*: *Fogat szeretettél, léty szeretőű annyok, óú szépen kérlek, véd meg az élet vihará.*

d) 1. *annya*: *Vājnēr Lőzji levelet irt annyának: Puha párnát külgyő feje ājjának!* 2. *az annya*: *Hőrvád Gyula Szabóú Jolánt szereti, De az annya nem akárja engedni.* 3. *édesannya*: *Kallóúba ety kislány férjhez atta magát, Ezér édesannya elátkoszta lányát.*

Lefelémenő ág.

Gyermekek. A szülőnek a gyermekéhez való viszonya jelölésére a *gyerek* és *gyermek* szavak szolgálnak. A két alak között több szempontból van különbség. Egyfelől a *gyermek* alak közvetlenebb, bensőségesebb viszonyt jelöl, mint a *gyerek* alak. Másrészt a *gyerek* alak előkelőbb, „urasabb“, mint a *gyermek*. Harmadszor a *gyerek* alak csak kicsiny gyermeket, kb. a serdülő korig jelent, míg a *gyermek* bármilyen korú gyermeket jelenti valakinek. Kivételek inkább a *gyermek* alak javára vannak.

I. a) 1. *gyermek* : Ide minek a *süt*, *it* mán *nincseny gyermek*. (Itt a gyermek alak kicsiny gyermeket jelöl.) *Gyermegbúl nincs szükölködt*. (Bármilyen korú gy.) 2. a *gyermek* : *Hát ugyi az eggyg gyermek úgy monygya* : *idesapám, ha pedig vam mostoha, az : apám*. (Lehet felnött is!) 3. *egy gyermek* : *Azír az ojā szülét él kéne pusztítani, egy gyermeket félnevel, osz semmi nélkül haggya*, 4. a *gyermekem* : *Menyem, a gyermekē felesige*. 5. a *gyermek* : *Így vannak külömbözetek, mék hoty taníttya a gyermekit*. 6. a *gyermek* : *Az unokatesvírnek a gyermek* azok másodunokatesvírek. 7. *gyerek* : *Mík picí, csak addig monygyág gyerek, kizsgyerek, de it jobbā hasznájág : gyermek*. (Kicsiny gy.) *Ha mán monygyuk másodík felesige van eggý embérnek és vany gyerek, hát az amavál mostohatesvír*. (Általában gy.) *Hát é szerintem az a külömpsig, hogy gyermek paraszto, csak ez ety paraszto élnevezis, hogy gyermek, gyerek a mán urasap kifejezis*. 8. a *gyerek* : *A tóud gyerek asz monta az apjának, hogy ű is tudna mán kis fazikat csinálni*. 9. *gyerekik* : *Dejág-gyerekiket szekerē vittik, nem tudot menni, elakat szegíny* (t. i. a sárban). 10. a *gyerekik* : *Hát árra a kicsi gyerekikre monygyák, hogy baba. A gyerekik a filít-fárkát, mire észreveszik, éllopkoggyák* (t. i. a disznónak). 11. *gyereke* : *Mostani időüszagba előüjfordúl, hogy még az onokájának is vany gyereke*.

c) 1. *gyerek*. Uras előkelösködö beszédben. *Hász asz mondom a gyermekneg : gyermek, az urak meg mán asz monygyág : gyerek. Mán az urak asz monygyág : gyerek, mink meg mán csak asz monygyug : gyermek. A szegíny asz monygya gyermek, az úr meg asz monygya : gyerek, hát oszt ijen külömpsig van. 2. gyermek*.

II. 1. A. Megszólításnak mind a két alak előfordul, de jól érezhető dinamikai különbség van a kettő között.

a) 1. *gyermek* : *Jāj de mindent szíjélgóurtog drága gyermek*. 2. *gyerek* : *Na simítkozni mek szípem minden gyerekek*.

d) 1. *gyermekem* : *Drága gyermekem élmegyünk a sírig, de onnā visszatérünk*.

B. Ha a szülő beszél a gyermekéről, akkor soha sem használja a *gyerek* alakot.

a) 1. a *gyermek* : *Hozzá ne mér(j) nyúlni a gyermekhe, mer agyōhasítlak*. (Kicsiny gy.) 2. *gyermekem* : *Nekem ennyi gyermekē vóút*. (Bármily korú gy.) 3. *ény gyermekem* : *Ény gyermekem is odavóút akkōr mind, a fijam is, a vőüm, írtam én akkor öt levelet is egy nap*. (Felnött gy.)

c) 1. a *gyermek* : *Jāj akkōr mitívőük legyünk, tuspánkottak rájta, mért ezír a gyermekír hógnap írte jön az őrdög*.

d) 1. a *gyermekem* : *Megüzennem én a feleségemnek, Gonygyát visējje a kéd gyermekemnek*.

3. A. Szüleikhez intézett beszédben nem találkoztam a *gyerek* alakkal. Birtokosragot általában nem tesznek hozzá.

- a) 1. a gyermek: *Osz mir emelgeted aszt a gyermeket? Elfelőkésztek (több. 2. szem.) a gyermekről, hogy ebít kél neki!*
 c) 1. a gyermek: *A gyermeket kilencszēr járösszik meg benne (t. i. vízben).*

B. Ha valakinek a gyermekéről van szó, akkor mind a két alak előfordul.

- a) 1. a gyermek: *Nem let semmi baja se az asszonnak, se a gyermeknek, szípē félnevekedett.* 2. egy gyermeke: *A legelsőj feleséginek fizeti az asszontártást, a másodiktól van egy gyermeke.* 3. a gyermeke: *A gyermekinek meg monta: Ringas Kati a te kis tesviredet!* 4. gyereke: *Kinek van od gyereke? Ennek a, Kóunyáné jányát láttam ott állapotoson, annak lehet.* 5. gyerekek (gyerekük): *Nē vójt azoknak ety cseb gyerekek se, azír jutott oszt a rokonokra (t. i. a vagyon).*

Fiú. A szülőnek a fiúgyermekéhez való viszonyát a fiú szó különféle alakjai fejezik ki.

- I. a) a fíjű: *A fíjúnak a felesige: menyem, a jánnak az ura: vőüm.* 2. a fíja: *Hát a jányának az ura vejem, menyem a fíjának a felesige.*

- d) 1. a fíja: *Hisz az édesannya mindég vigyáz ārra, kit veszen el a fíja, ki lessz az őj menyé, Hogy a gondokat válladról levegye.*

II. 1. A. Megszólításul mindig az egyesszám elsőszemélyű birtokragos alak használatos.

- a) 1. fíjam: *Jā de náthás vaty kicsi fíjam! Nem akar igni, fíjam, az a ja, tán csak nyērs. Hát fíjam esz mán ted meg a felesígedre valój nízve!* 2. -fíjam: *Na ehin a kiped Matyi fíjam!*

- d) 1. fíjam: *Kēj fél, kēj fel édes fíjam, Borújj a vállamra!* 2. -fíjam: *Utánna ment az annya: Sándör-fíjam győj haza.*

- B. a) 1. a fíjű: *Azután úra eszt a kissebbik fíjút lefényképélte.* 2. a fíjúk: *Mám pedig én nem nyírok, a fíjúk nyírozsgatnak, mégis minden tavaszō veszek őllójt, mégis mindig elkőykkad az.* 3. a fíjam: *Az, asz kibzelem, talán, asz monygya a fíjam is, nem etyfőrmg van ez a víz. Ot van ni a fíjam, csak ārról nem menygyünk el, asz montam neki: legyél iparos, osz nem let semmi.* 4. az é fíjam: *Az őjzōnn az é fíjam is azō zavicált, hoty fogagygyunk valakit. Az é fíjam is Matrottyot sokszōr mekkērgette.* 5. a fíjajim: *Most a fíjajim hoztak egy naty pakli komiszt (t. i. dohányt).*

- c) 1. a mi fíjünk: *Hát osz monta az asszony: A mi kis fíjünk, az időj alatt születet, mík te odavójtál.*

2. Kötött szövegekben gyakori, hogy a fiú önmagát viszonyítja szüleihez.

- d) 1. fíjad: *Eszt hū fíjad és jój menyet kívánnya, Böldok-ság virújjon az egész családra, szívebőjül kívánom. Sírhacc anyám jájszóval is, Ety fíjad van, rab lett az is.* 2. fíja: *Megūzenem az édesanyámnak, Tiszta ruhát külgyō rapfíjának.*

3. A. a) 1. *fijad* : *Fijadat soká mozsdatod má le !*

d) 1. *fija* : *Mohácsiné aggyon Istē jóu estét, Hazahosztuk fijának a hőltestét.*

B. Leggyakrabban a *fijú* puszta tóalak és az eléje tett családnév jelöli ezt a viszonyítást.

a) 1. a *-fijú* : *A Tündér-fijú is jön a csöüdörrel. Ez a Kola-fijú mekhótt.* 2. *fija* : *Van neki ety suhedēr fija. Píntekenn odanizek a paksusrásho, hát ki szedi ēl, Petőü Sára fija, a bóutossegéd.* 3. a *fija* : *Hászē vóyt it tavaj ez a Čsohá Zóltány úr fija. Mēr számízdšd mek, hat pengőüjir atta a Pálóuci fija, izé, Zágonyinénak.* 4. az *ü fijok* : *Az ü fijok negyem pengőüt kíruhareperálatásra.* 5. *fijaji* : *Ennek mám májd legínke fijaji vannak, Reszegi Imréjéknek.*

d) 1. a *fija* : *A faszta mek csurujának, A meg jóu lessz a fijának.*

Leány. A leánygyermeknek a szüleikhez való viszonyát a *leány* szó különféle alakjai jelölik. Három alakváltozatával találkoztam : *leány*, *lány*, *jány*. A mindennapi beszédben csak a *jány*-alakot használják. A másik kettő kötött szövegekben fordul elő.

I. a) 1. a *jány* : *A jány a kihúzódót, mék ha othō vóyt is, hogy ne hājja* (t. i. a lánykérést). 2. *jány* : *Ha já van a családba, annak van ura, a meg má sógor.*

d) 1. *jánya* : *Az ökor a főjdet nem magának szánytya. Idesannya jányát nem magának tárcsa.* 2. a *lánya* : *A szegénnek alig van már kenyere, De a lánya sejembe van őütözve.* 3. *lányotok* : *Kedves édesanyák róulam tanuljatok, Hoty ti lányotokat ēl ne átkozzátok !*

II. 1. A. a) 1. *jányom* : *Gyere már előü pösžke jányom ! Menny innen kedves kis jányom, nem őrvendek, hogy it vagy, nehogy asz hidd !*

d) 1. *jányom* : *Jányom, jányom, jányomnak se mondalak, Ha ja szived egy gujásnak od' atlad.* 2. *lányom* : *Gyere lányom, hintóü áll a számodra, Neked juhász, készenn az akasztóüfa.*

B. a) 1. ez a *jány* : *Eszt a jánt is hitták szatyőrcsinálni, nem mend be.* 2. a *jányom* : *Nekem még a jányom is nyír, ez a Máróü Sándörné úgy nyír, mint a druhé.* 3. az *ē jányom* : *Mán az ē jányom odamaratt, ēlkapja a gépszi, akkor oz győüžöm hazavárni.*

c) 1. *leányom* : *Asz monta : Megadom magamat minden ēllemmondás nélkül, csak nőümet, szép leányomat kíméjjétek, hisz azok nē vétettek nektek.*

d) 1. az *ē jányom* : *Az ē jányom nem eledóü, Csak a házba betillendőü.* 2. *lányom* : *Hóühérok, hóühérok, vigyétek lányomat, vigyétek lányomat az akasztóüfára !*

2. Népköltési termékeinkben gyakori jelenség, hogy a lány önmagát viszonyítja szüleikhez.

c) 1. a *leánnyok* : (többes 3. szem.) *A jóü Isten aggyon erőüjt, hosszú életet, asz kívánnya a mekhólt leánnyok.*

d) 1. lányod : *Nyis ki anyám, Nyis ki anyám, Zöldre festet kapudat, Erezd be szép lányodat!* 2. lánya : *É* vagyok az édesanyám lekkedveseb lánya. 3. leánya : *Nem kél mán a bora, Csak igya meg maga, Átkozot leányát Bocsássá úttyára.*

3. A. a) 1. a jányod. Inkább közeli rokonok használják. 2. a jányom. Ismerősök beszédében gyakori. A jányom húzza a száját nénye.

c) 1. a jányod : *Megmontā vīn kutya, hogy ne hozd előj Dávidot, többet tud min(t) te, élviszi a jányodat.*

d) 1. jánya : *Kapitány úr izeni, Izenetít küdi, Kēlmed jányát kireti.* 2. lánya : *Hōl van a Bōzsi lánya, Aki minket idevár? Kocsmárosné tegyem bőrt az asztārra, Lekszeb lányát állitcsa ki strázsára!* 3. lányok (lányuk) : *Vōlt hát nekem celom idejönni, A kigyēlmetek lányokat szivesem mekhtvni.* 4. a leánya : *Nem láttam én ab bárój úr leányát, Ha nem hiszi, vizsgájja át a tanyám!*

B. Leggyakoribb a -jány alak az eléje tett családnévvvel.

a) 1. -jány : *Kabaji-jány a felestge.* 2. a -jány : *A kis Pecek-jám mek kitalálta : etyfōrma csirkés az övék is, meg amaz is (t. i. a kutya). Pukiné lett az a Jōyna-jány.* 3. jánya : *Ezir sokat szēved a naccságos asszony, hoty hat jánya van, osz fija meg nincsen.* 4. a jánya : *Megigirtik, hogy élhijják a jánya készfogójjába, hotyha méltósztatik eljönni (t. i. a képviselő).*

d) 1. jánya : *Bogár Imre jánya firhez mén, Annak a lakadālmára menygyek én. Lennygel Imre háza háttāl van az útra, Abba sétāl sírva Emma nevű jánya.* 2. lánya : *Pápajiné monygya Kati lányának : Erety Kati hozzāl bőrt az uraknak! Erdéjiné csak asz kijabájja, Hū van az ű Zsuzsa nevű lánya.* 3. leánya : *It nyukszik a Sírój néni leánya, Olajos Illés lekkedveseb babája. Fújja a szél sejem ingéd, gatyáját, Mír szerette el a bárój leányát!*

II. f o k.

Felfelémenő ág. N a g y s z ű l ő k.

A szülők gyermekeik gyerekeihez viszonyítva nagyszülőkké lesznek. Ez a viszonyítás nagyon ritka, sokkal gyakoribb az az eset, mely a nemi különbségeket is figyelembe veszi. Az alábbi néhány példában talákoztam csak az előbbi esettel.

II. 3. A. c) 1. natyszülék : *Mégeccēr kívánom Istentől, hogy mint(d)két ríszrül valój szülék, natyszülék, kereszszülejik, meg az egész lakodālmos vendégek sok örömöt, sog bōuldokságot lássunk ezen újpár után.*

B. a) 1. a nagyapjéék : *A nagyapjéék odabe laktak a tēlkenn.*

N a g y a p a. A népi jellegű emberek személyes viszonyítás esetén mindig birtokraggal látják el.

I. a) 1. a nagyapa : *A nagyapa akkōr rájok szóüll a gyerekekre : montam ugyi, hogy ne jáccatok velle, kēllet vōjna nekem doházsacsakōznak (t. i. a sertés vízholýagja).* 2. nagyapánk : *Nagyapánknek a nagyapja, az a szípnagyapánk.* 3. nagyapjok : *Nagy-*

apjoknak csak *asz monygyák*: nagyapám, annak nem monygyák máskíppen.

II. 1. A. a) 1. nagyapám.

c) 1. nagyapa: *Uri gyerekek asz monygyák: nagyapa, hogyne akārhá van, amék úgy monygya, csak ijem parasztosō vā, hogy: nagyapám.*

B. a) 1. nagyapám: *Nagyapám asz monta nagyanyámnak, hozzik ety féllitēr pájinkát, osz másfél litért it meg. Szegin nagyapám huszárhadnagy vóút, ádbajólta a világot.*

c) 1. nagyapa. Uras beszéd utánzásában fordul elő.

3. A. a) 1. nagyapád: *Nem bánom akārmijē lesz, akkōr nem szeret nagyapád. 2. nagyapám: Nagyapámnak a szúrkalóút kerezs meg, mēr mán kék neki. (Kisgyerekekhez intézett beszédben.)*

b) 1. nagyapád: *Na le vagy víve csontrámába, a nagyapát picsájába.*

d) 1. nagyapád: *Ety tetűir, egy bōlháir, A nagyapát haláláir! 2. nagyapátok: Gyērték haza lekvározs derejére! Ára se! Nyagyapátok halálára! Arra igen!*

N a g y a n y a. A nagyanya szó birtokragos alakjaival jelölik ezt a viszonyt, előkelősködők vagy kedveskedők beszédében és a fiatalabbakéban előfordul a *nagymama* alak is, ez utóbbi csak II. 1. A. és 3. A. viszonyításokban!

II. 1. A. a) 1. nagyartyám. 2. nagymama.

c) 1. nagymama: *Ezek mán a mi családungba mind asz monygyák: nagymama.*

B. a) 1. nagyanyám: *Élmentek, élkommoktak az emberek, nagyanyámat nem bánották.*

3. A. a) 1. nagyanyád. Közömbös hangulatú. *Mi csinál nagyanyát fijam? Hát nagyanyát(d) szereted? 2. nagymamád. Kedveskedő idegenek beszédében gyakori, főként akkor, ha a nagyanya is hallja a beszédet. Mos nagymamát cūkor vóúna, élfogyna (t. i. anyira szeretgeti a gyermek a nagyanyját).*

B. a) 1. nagyannya: *Nagy Bálint nagyanyám mán a szíp-nagyanyá vóút, mērt mán az anyámnak nagyannya vóút. 2. a nagyannya: A nagyannya mennyire élvezte, hogy ot kísírgette a bálba, rettentőü bájosok vóútak. 3. a nagyannyok: Mán az Eszti nénéd jóúslása se válig be, asz monta a nagyannyok őüsszēl mekhal.*

Lefeléménő ág.

U n o k a. Itt a nemi különbségekre soha sincsenek tekintettel az elnevezésben. *Unoka* és *onoka* alak egyformán előfordul, az *onoka* inkább az öregebbek beszédében, de fiatalokéban is, ha környezetük *onoká*-t használ.

I. a) 1. unoka. 2. onoka. 3. onokája.

II. 1. B. a) 1. onokám: *Na nekē vóút ety kis onokám, mék háború előütt, tizenety, tizenkettőübe, akkor a gyērmek elkezdēt sōrvadni.*

3. B. a) 1. unokája: *Szegín nanyanyámnak hárminckét unokája, negyvenkét kerezgyërmeke vóút.* 2. az unokája: *Mos van itt a szomszidungba eggy öreg asszong, osztám mán az unokáját is firhe atta.* 3. az onokája: *Annak a Bóúdor Gecinek az onokája e.*

III. fok.

Fefelémenő ág.

A rokonságnak ezt a fokát mindig csak úgy jelölik meg, hogy tekintettel vannak a nemi különbségekre.

Sz é p n a g y a p a. A dolgok természeténél fogva elég ritkán fordul elő, a II. 1. B. és 3. B. viszonyításokban még a leggyakoribb.

I. a) *szípnagyapám*: *Mán aki nem saját nagyapja, hanem a szülének vany gyereke, mán a szípnagyapám.*

II. 1. A. a) *1. nagyapám.*

B. a) 1. *a szípnagyapám*: *Mán az még a szípnagyapám idejibe vóút.* 2. *-szípnagyapám.* Rendszerint a családnév áll előtagként. *Csujja-szípnagyapám.*

3. A. b) 1. *szípnagyapád*: *Óú hogy baszot vóúna mek szípnagyapád!*

B. a) 1. *szípnagyapja*: *Így rokon csak, hát hogy az uramnak szípnagyapja vóút.*

Sz é p n a g y a n y a. Kissé gazdagabb a jelölése, mint az előbbinek.

I. a) 1. *dédanyaság*: *A dédanyaságot asz sokann elirik, különösenn, ahú jány gyërmekek vam, mer a jány asz hamarab nőü.* 2. *dédnagyanya.* 3. *ükanya.*

II. 1. A. a) *1. nagyanyám!*

B. a) 1. *szípnagyanyám*: *Én nem láttam, csak hállottam, biztosā szípnagyanyámtúl.* 2. *-nagyanyám.* Előtag a férj teljes neve. *Nagy Bálint-nagyanyám mán a szípnagyanyá vóút, mért mán az anyámnak nagyannya vóút.* Előtagként szerepelhet a férj családneve is. *Nagy-nagyanyám.*

3. B. a) 1. *szípnagyannya*: *A jányomnak az én nagyanyám tá szípnagyannya.* 2. *öreg nagyannya.*

Lefelémenő ág.

Sz é p u n o k a. Ennek a viszonynak személyes viszonyításával nem találkoztam, az alábbi néhány adatot is csak direkt úton kaptam meg.

I. a) 1. *szípunoka.* 2. *ükunoka.*

c) *dédunokája*: *Hát van ojan, dédunokája, asz monygya csakhát ritkán kerül rá a sör, kevés nagyon.*

IV. fok.

A III. fokon túl már csak egy fokot különböztetnek meg, amely aztán egybeolvad az összes többi felfele valókkal. Ennek a foknak a jelei már jelentik általában az elődöket, az ősoket.

Felfelémenő ág.

Ő s. Csak az alábbi szólásban hallottam.

II. 3. A. b) 1. *őjsöd*: *Basszom meg őjsöd!*

Szép nagyapá.

I. a) 1. *szípnagyapánk*: *Nagyapánknak a nagyapja az a szípnagyapánk.*

II. 1. B. a) 1. *szípnagyapám*. Egyszer hallottam.

Űkanya. Egyszer fordult elő.

I. a) 1. *ükanya*.

Lefelémenő ág.

Itt csak olyan viszonyítás fordul elő, amely nincs tekintettel a nemi különbségekre.

Űkunoka, ivadéka, maradék. Csak a két utóbbi használatos a mindennapi beszédben, kissé pejoratív mellékértelmelemmel.

I. a) 1. *ükunoka*: *Az unokának az unokája.*

II. 3. B. a) 1. *a maradjka*: *Az a Bóvdör mek sokáig egzisztált az id, bēltvőü is vóút, annak a maradjka e.* 2. *ivadikja*: *Vetem túlle fonást is, azír ismerem minden ivadikját.*

Oldalág.

Egyenlő ág.

0 fok.

Testvér. Főként személytelen és B. viszonyítások fordulnak elő.

I. a) 1. *tesvír*. 2. *tesvire*: *A szüleji tesvirit csak úgy monygya: nagybátyá vagy nagynéném, amék nem kereszt.* 3. *tesvirje*. 4. *a tesvirje*. 5. *tesvirjeji*: *Tesvirjejit, komákat, kiment mán az is a divadbúl, ezelőüt minden tesvirjid behitta (t. i. a disznótorba).* 6. *idestestvir*: *Ídestestvirnek, aki eggy apa, eggy anya.* 7. *etytesvir*: *Vagy apaji ágő vagy anyaji ágon etytesvir.*

II. 1. B. Olyan esetben gyakori ez a viszonyítás, ha 1. a halott, 2. családos, különélő testvéréről van szó.

a) 1. *az én tesvirem*: *Gyermekszülizsbe hált meg az én tesvirem, hogy gyermekágyba.* 2. *én tesvirem*: *Póugári-úton is vóút egy, mán én tesvirē vóút ety Kóucsne, a mán a Póugári-kútra járt.* 3. *tesvirem*: *Maginé tesvirem asz monygya: minek ál mán oda? (t. i. öreg létére, miért vállalkozik keresztanyaságra).* 4. *az*

idestevírem : Én túllem is sokszőr kérdésztik mám Muraközi Lajit, az idestevírem a, dehoty, csak az unokaöcsém.

3. A. Csak egy népballadában találkoztam a testvéreknek ezzel a viszonyításával.

c) 1. a te tesvíred : *Ringas Kati a te kis tesvíredet !*

B. a) 1. tesvír : *Nagyapámmāl tesvír vóút. 2. tesvírje : A felesíge anyámnak tesvírje. 3. a tesvíre : Mā számítottam, Ágnesnek megmondom, a tesvírinek írjik. 4. a tesvírje : Az anyám tesvírje úgy áld be a vĕrbungba, tizenkét évig vóút oda Török-országba. 5. etytesvír : A felesíge Muraközi Katalin, anyámmāl meg a Kláriveral etytesvír.*

I. f o k.

Felfelĕmenő ág. B á t t y a.

I. a) 1. bátya : *Bátya a tesvírje, de a bácsi, meglát az útő valakit, hát a bácsi.*

II. 1. A. Megszólításkor mindig kiteszik a keresztnévet is a mindennapi beszédben.

a) 1. —bátyám : *Sándor bátyám !*

d) 1. bátyám : *Kĕj fĕl, kĕj fĕl kedvezs bátyám, Gyere velem haza ! 2. —bátyám : Fejír Lászlóú, kedvezs bátyám, Kiszabadítottalak már !*

B. a) 1. a bátyám : *Óuzdrúl kütte a bátyám, Imre, újévi kártyát. 2. az ém bátyám : Az ém bátyám íppem mos vĕ vĕlle megakadva.*

d) 1. a bátyám : *Hosztam egy vika aranyat, Szabadiccsa a bátyámat. 2. bátyám : Szüzessígemet ĕlvette, Bátyámnak fejít vĕtette.*

2. d) 1. bátyád : *Szüzessígedet ĕlveszi, Bátyádnak fejít vĕteti.*

3. A. d) 1. bátyád : *Kĕj fĕl, kĕj fĕl Fejír Anna ! Nincsem bátyád idehaza.*

B. a) 1. a bátya : *A bátya az juhász vóút, az of hált meg a ju szilin. 2. —bátyók : Gábőr bátyók.*

d) 1. a bátya : *Fejír Anna mekhállotta, hogy a bátya be vĕ fogva.*

N ě n n y e.

I. a) 1. nĕnnye : *Hát amĕk őregebb asz nĕnnyínek híjja, amĕk fijatalabb asz hűgának. 2. nĕném : Hát nĕnémnek csak asz monygya, amĕk tesvírje.*

II. 1. A. Gyakoríbb a keresztnévvel együtt, a nélkül inkább csak olyanok használják, akik ritkán érintkeznek egymással, pl. családos testvérek.

a) 1. —nĕném : *Mari nĕném ! Ērsóuk nĕném ! 2. nĕném : Hogy vagy nĕném, de rĕgĕ láttalak. 3. nĕnnye : Na hogy vannak nĕnnye, mi csinálnak, hād Gábőr bátyám hű van ?*

c) 1. nĕném : *Hát Kati is csak asz monygya : nĕném, Zsuzsánna is : hogy van nĕném ?*

1. B. a) 1. *néném* : *Néné vójt.*
 d) 1. *néném* : *Nénemet kérette cifra szabóülegény, Éngemet kérelet szegény juhászlegény.*
 3. B. a) 1. *nénnye* : *Annak nénnye vagyok, azoknak.*

Lefeléménő ág.

Ritkább az előbbi viszonyításnál.
 Öccse. Általában csak távol, különélő, családos testvérrel kapcsolatban élnek ezzel a viszonyítással.

I. a) 1. *öccse.*

II. 1. A. a) 1. *öcsém* : *Na hogy vattok öcsém, mi csináltok?*

B. a) 1. az *öcsém* : *Megyek az öcsémet megnízem.* 2. az *én öcsém* : *Az én öcsém élvett egy özvegyasszont.*

d) 1. *öcsém* : *Metyfanyelű fokosomat öcsémre hagyom, A karikás ostoromat Naty Pálnak adom.*

3. B. a) 1. *öccse.*

Húga. Használata nagyjában megegyezik az előbbivel.

I. a) 1. *húga* : *Hát amék öregebb asz nénnyinék híjja, amék fijatalabb asz hűganak.*

II. 1. A. d) 1. *húgom* : *Fehér Anna, kedves húgom, Ne háj vele az éjszaka!*

B. a) 1. a *húgom* : *Hát én is megmondom akārhasznál : a húgomnál megyek.* 2. a —*húgom*. Előtag a keresztnév. *Vójt egy öreg Szabóú bácsi, a Kati—húgomnak ipa vójt, ot lakott a főüd vigin.*

d) 1. *egy hűgocskám* : *Nincsen apám, nincsen anyám, Van ety takaros hűgocskám.*

3. A. d) 1. *hűgod* : *Pápajiné monygya Kati lányának : Erety Kati ringazsd él kis hűgodat.*

B. d) 1. a *hűga* : *Odamegy a hűga, Kőüti, de nem hájja.*

II. fok.

Unokatesvér. A második foknak ez a leggyakoribb viszonyítása, mely tehát nincs tekintettel a nemi és kor-különbségekre. Itt is főként B. viszonyítások vannak.

I. a) 1. *onokatesvír* : *Egyik tesvír a másik tesvírnek a gyērmekivel onokatesvír, hát így lehet kiérteni.* 2. az *onokatesvirek* : *Az unokatesvireknek a gyērmekeji, azok másodunokatesvirek.* 3. *unokatesvirje*. 4. *unokatesvired* : *Unokaöcséd, aki fijatalab, min(t) te, oszt unokatesvired.*

III. B. a) 1. az *unokatesvirem* : *Hát Pestenn is Andrász bácsinak az egyik jánya keresznapának híjja az az anyukája tesvirjít, az unokatesvirem.* 2. *unokatesvír-főrmák* : *Itt is a néném, oszt hazajön, ojan unokatesvír-főrmák vagyunk.* 3. *idesunokatesvirem.*

3. A. a) 1. *unokatesvired.*

3. B. 1. az unokatesvırje : *Vihette asz rokon, az é jányom is vitte az unokatesvırjıt (t. i. halottat).* 2. onokatesvırje : *Hát csak ojā van, amék anyámnak onokatesvırje.* 3. unokatesvır-főrna *Ojan unokatesvır-főrna let vőuna az idesapáméknak.* 4. unokatesvırjeji.

Felfelémendő ág.

U n n o k a b á t y a. Ritkán hallani.

I. a) 1. unokabátyám.

U n o k a n é n n y e. Ritka.

I. a) 1. unokanénnye.

II. 1. B. a) 1. a néném : *Itt is a néném, osz hazajön, ojan unokatesvır-főrmák vagyunk.*

Lefelémendő ág.

U n o k a ö c c s.

I. a) 1. unokaöcséd : *Unokaöcséd, aki fijatatab, min(t) te, oszt unokatesvıred.*

II. 1. A. c) 1. tesvır. Levélből. *Had Gábör tesvır csak az é hējemre ne kívánkozzál!*

B. a) 1. az unokaöcsém : *Én túllem is sokször kérdésztik mám Muraközi Lajıt, az idestevırem a, dehoty, csak az unokaöcsém.* 2. öcséjim : *Abba az írkaaba nē férne bele az é rokonajim, meg unokahúgajim, öcséjim.*

2. A. a) 1. unokaöcséd.

U n o k a h ú g.

II. 1. B. a) 1. unokahúgajim.

III. f o k.

Az oldalági rokonságnak ezt a fokát már nem tartják számon, az alábbi néhány adatot direkt úton szereztem.

M á s o d u n o k a t e s t v ı r.

I. a) 1. másodunokatesvırek : *Az unokatesvıreknek a gyērmekeji, azok másodunokatesvırek. Apámnak vagy anyámnak az unokatesvırjeinek a gyērmeke, úty szokták mondani : másodunokatesvırek.*

II. 3. A. a) 1. másodunokatesvır : *Mán neked Bandi ızs, Bata Bandi, ojam másodunokatesvır.* 2. másodunokatesvıred : *Hát neked is vā hām másodunokatesvıred, a ritka, akinek ne vőuna.*

IV. f o k.

Egyik informátorom még az oldalág negyedik fokát is viszonyította, egyébként nem találkoztam vele.

M á s o d u n o k a t e s t v ı r.

I. a) 1. az a másodunokatesvır : *Az a másodunokatesvır, az mán onokának onokája.*

Egyenlőtlen ág.

Tulajdonképpen csak a felfelemenő első fokot tartják számon.

I. fok.

Felfelemenő ág.

Nagybátya. Gyakoribb, különösen az öregebbek beszédében az *idezsbátyám* megjelölés.

I. a) 1. *idezsbátyám*: *Mindegy az akärmijen idegē vóút, csak ha mán ojā job megjelenísű vóút, mindegy vóút rokon, nem rokon, csak úgy montuk: idesnéném, idezsbátyám.* 2. *nagybátyám*: *Hát az apám tesvírínek vagy az anyám tesvírínek csak asz monygya: nagybátyám.*

II. 1. A. a) 1. *idezsbátyám.* 2. — *bátyám.* A keresztnév szokott előtagként állani, de előfordul a családnév is, mint előtag.

B. a) 1. *az idezsbátyám*: *Asztat úty hittuk az idezsbátyám, annyát: öreg idesnéném.* 2. — *idezsbátyám.* Előtagként állhat a keresztnév és a teljes név is. *Ambrus idezsbátyám. It lakott a Kállaji Sándor iaezsbátyám kērtýibe.* 3. — *bátyám.* Egyaránt áll keresztnév és családnév. 4. *a nagybátyám.* 5. — *idezsbátyánk*: *Egy Bálint idezsbátyánk vóút.* 6. — *bácsi*: *Andrázs bácsi.* (Pestre felkerült nagybátyját nevezi így.)

d) 1. *az én idezsbátyám*: *Sé Pab Gábor az én idezsbátyám, Ki is farakta az az é jēffám.*

Nagynéni. Itt nem szerepel olyan sűrűn az *ides-* előtag, mint fentebb.

I. a) 1. *nagynéném*: *A szüleji tesvírít csak úgy monygya: nagybátyá, vagy: nagynéném, amék nem kereszt.*

II. 1. A. c) 1. *idesnéném.* Direkt úton kaptam. 2. — *néném.* Előtagként a keresztnév.

B. c) 1. *nagynéném.* 2. — *idesnéném.* 3. — *néném.* A két utóbbi esetben előtag a keresztnév.

Lefelemenő ág.

Unokaöccs. Ritka.

I. c) 1. *unokaöcsém.*

Unokahug.

I. c) 1. *unokahúgom.*

II. fok.

Felfelemenő ág.

Édesbátya.

Itt már a *bátyám* alak mellett megjelenik a — *bácsi* alak is.

II. 1. A. c) 1. — *bácsi*: *Megértette a, ha Mátyázs bácsinak hitták is.* 2. *idezsbátyám.*

II. 1. B. a) 1. — *bácsi.* Rendszerint ki van téve a teljes név. *Az atyafi vóút nekem, közeli, Bata Mátyázs bácsi. Nagyapámmal tesvír vóút.*

Édesnéni.

II. 1. A. c) 1. *idesnéném.*

B. a) 1. *egy nénénk : Vójt egy nénénk, a mek hogy is, a meg Bata Mátyász bácsinak tesvirje vójt, Bata Mária néni. 2. — néni : Bata Mária néni.*

c) 1. *öreg idesnéném : Asztat úty hittuk : idezsbátyám, annyát : öreg idesnéném.*

Lefelemenő ág.

Itt nem találkoztam a második foknak semmiféle megjelölésével.

Szerzett rokonság.

Egyeneság.

0 fok.

Nász. Gyakoribb a nemi különbségekre is mutató megjelölés.

II. 1. B. a) 1. *nász : Hát Múrvaji nénéd nász, nászféle. 2. nászféle.*

Nászuram. Különös figyelmesség, udvariasság jeleként, mindig ki van téve az *-uram* utótag.

II. 1. A. a) 1. *nászuram.*

B. a) 1. *a nászuram : Mājd a nászuramtúl hazakűdik valahogy (t. i. a szalmát).*

Nászasszony.

I. a) 1. *nászasszony : Sokszor úgy nevetik a pijacō, hogy lehet két ijē fijatal asszon nászasszonyf.*

II. 1. A. a) 1. *nászasszony.*

B. a) 1. *nagyasszony.*

3. B. a) 1. *a nászasszonya : Ójt a nászasszonya, Papné !*

I. fok.

Fefelemenő ág. Após és anyós.

II. 1. B. a) 1. *apámék : Odaki van apáméknál csengőü, meg a pērgőü, jē vannak a juhon. 2. az idesapámék. 3. az én ipámék.*

3. B. a) 1. *az ű ipóüssáék.*

Ipa. Általában *apám*-nak hívja a vő az apóst, de ha a felesége *idesapám*-nak hívja, akkor esetleg ő is úgy hívja. Megszólításnak inkább az *idesapám* alak használatos.

I. a) 1. *az ipamuram : Ez a napamasszonnak, meg az ipamuramnak járja, mikor odaviszik a menyasszonyt (t. i. vőfélyvers). 2. az ipóúsom : Ezek a jőtmentek, nem elik, ha māj mekhal az ipóúsom (t. i., hogy akkor kapják meg az örökséget).*

II. 1. A. a) 1. *apám : Beaggya apám, jöttibe beme gy írte (t. i. a botért). 2. kedvesapám. Fiatalabbak, főként menyek beszédében.*

c) 1. *idesapám* : Engedd meg az Istē, hogy jóú szóúfogadóú veji lehessen *idesapámnak* !

B. a) 1. az *ipam* : Az *ipamé vóút* (t. i. a juhilyogzó).
2. *apám* : Nem tudom én igazán, asz mán csak *apám tudná megmondani*.

2. c) 1. *ipad* : Aggya Istē, hogy úgy lehessik, *hűsígés ipad lehessünk néked is*.

3. B. a) 1. az *ipa* : Az *ipa vóút oda, még jóú, hogy Lacit nem kívánták él, de mos mán ű is odavan* (katona).

N a p a.

I. a) 1. a *napamasszony*.

II. 1. A. a) 1. *idesanyám*. 2. *kedvesanyám*.

c) 1. *idesanyám* : *Úty tesz az é vőüm* : *idesanyám rá-ráteszi* (t. i., hogy sír). 2. *kedvesanyám* : *Mán ez a menyem úgy monygya* : *kedvesanyám, pedig nem érzem én úgy jóúl*. 3. *szülém*. Régen volt használatos. *Még az én apám is úgy monta* : *szülém*. *Úgy monta az anyóúsának* : *szülém*.

B. a) 1. a *napam* : Csak ezelőütt a *napamtúl hállottuk* : *Jenőü János-pijacca, Jenőü János-pijacca*. 2. az *én napam* : Az *én napam nagyapja Takács Péter vóút*. 3. a *napamasszony* : *Pinteki tyúknak nincs epíje, én nem tudom, csak esz hállottam a napamasszontúl is*.

c) 1. a *mama*. *Iparos vőnek a beszédéből idézve*. A *mama nē vóút othon, odavóúd Zsóúfinál*.

2. c) 1. *napad* : *Én is aszt kívánom, hoty hűsígés napad lehessen néked is*.

Lefelemenő ág. V ő.

Harmadik személyű birtokrag előtt inkább a *vej-tő* használatos.

I. a) 1. *vőüm* : A *fijúnak a felesige* : *menyem, a jánnak az ura* : *vőüm*. 2. *vejem*.

II. 1. B. a) 1. az *é vőüm*. 2. a *vőüm* : *Ény gyērmekejim is odavóút akkōr mind, a fijam is, a vőüm, irtam én akkor öt levelet is egy nap*.

2. c) 1. *veji* : Engedd meg az Istē, hogy jóú szóúfogadóú *veji lehessen idesapámnak, viszont kívánom idesanyámnak*.

3. B. a) 1. a *veji* : *Kí lakik a tanyán, Szőükének a veji*. *Debrecenyi keresi most a vejiét ni* (t. i. disznót).

d) 1. a *veji* : A *nyaka mek hegedűnek, lílijom, A meg jóú lessz a vejiének*.

M e n y.

I. a) 1. *menyem* : *Menyem a gyermekē felesige*.

c) 1. az *őü menyé* : *Hisz az édesannya mindég vigyáz arra, kit veszen el a fija, ki lessz az őü menyé, hogy a gondokat válladról levegye*.

II. 1. B. a) 1. a *menyem* : A *másik menyemnek vóútam mos segítkezni, még vissza kēl menni*. 2. az *ém menyejim* : *Monták*

ezelőtt : *ánygya, ojam mám, mint az ém menyeyim az ura tesvir-
jejinek* : *ánygya.*

2. c) 1. *menyed* : *Eszt hű fijad és jóu menyet kívánnya,
Böldökság virújjon az egész családra, szívemből kívánom.*

3. B. d) 1. a *menye* : *A két file legyezőünek, lilijom,
Az is jóu lessz a menyinek.*

II. fok.

A szerzett rokonság egyenesága többi fokán a felfelémelő ágon levő rokonnak azt a nevet adja a hitvestárs, mint hitvestársa. Viszont a felfelémelő ágon levő rokonok, úgy hívják vérszerinti rokonuknak a hitvestársát, ahogy azt azoknak az apósa illetőleg anyósa hívja.

Oldalág.

0. fok.

S ó g o r.

I. a) 1. *sógor* : *Ha já van a családba, annak van ura,
a meg má sógor.*

II. 1. A. c) 1. *sógor* : *Én is akārhasznál megmondom Szabóu
Sándornak : Hogy van kent sógor? 2. sógorom. Levélből :
Kedves sógornőüm és sógorom, kívánom ezem pár sor írásom
a legjobb egítségbe tanájjon.*

B. a) 1. *sógor* : *Vóut ott a sógor is, a sógornőüm is,
ezekkel vóutunk. 2. az é sógorom. 3. ety sógorom : Van nekem
ety sógorom, má ha beleszarik a fejőurockába, letekeri a fārkat
(t. i. a juhnek). 4. — sógor. Előtag a családnév : Szűcs sógor.
Szabóu sógor. Teljes név : Az este Szabóu Lajos sógór kúdollt,
öt jöt neki eccerre (t. i. levél).*

3. A. a) 1. *sógorod* : *Mos te hozzád viszik, mēr te mēk
hamaráb leszél törzsgujás, mint sógorod.*

B. a) 1. *sógor* : *Szűcs Jóuska ez is sógor anyámnak
vagy apámnak, mer anyámnak tesvirje a felesige, Muraközi
Zsóufi. 2. sógora : Szabóu Sándor, apámnak sógora. 3. a só-
gora : Eggy óuriási nagy úr, Kőrnisnak a sógora (t. i. Dogáli).
4. — sógora : Laci bátyádék elmenteg Debrecenyi sógoránál.*

Á n g y. Az öregebbek használják az *ánygy* szót is,
a *sógorasszony* nevet pedig különösen a fiatalabb férfiak.

I. a) 1. *sógornőü* : *A mán csak egy mekszokás : ánygyom,
sógornőü vaty sógorasszony. 2. az ánygyom : Az ánygyom?
A tesvirnek a felesige, az az ánygyom. 3. sógorasszony. 4. ánygya.*

II. 1. A. a) 1. *ánygyom*. 2. *ánygyomasszony*. 3. *sógor-
asszony*. 4. *ánygyi* : *Na hazajöttél ánygyi? 5. néni. Idősebb sógornő
megszólítása. Hogy van néni, nem beteg?*

c) 1. *sógornőüm*. Levélből idézték : *Kedves sógornőüm
és sógorom!*

d) 1. *ánygyomasszony* : *Ides ánygyomasszony, Bággyatt a*

menyasszony! 2. *sógorasszony*: *Kocsit, kocsit komámasszony, Lovát, lovat sógorasszony!*

B. a) 1. *sógörném*. 2. *a sógörnőm*. 3. *az én anygyom*: *Nem szűkölködik az én anygyom.*

d) 1. *ánygyom*: *Ánygyom, anygyom, Míg alám nem rántom.*

3. B. a) 1. *ánygya*: *Monták ezelőtt: anygya, ojam mám, mint az ém menyejim az ura tesvirjeinek anygya.*

I. f o k.

S ó g o r. A hitvestárs további vérszerinti férfirokonainak neve szintén *sógor*, rendszerint, úgy hogy megszólításnak a puszta tőalakot használják, névnek pedig eléje teszik a családnevet.

II. 1. A. a) 1. *sógor*.

B. a) 1. — *sógor*. Rendszerint a családnév az előtag. *Hozzáfoktunk ot Móúnár sógorról beszilni. Kanda sógor. Jóuna sógor.*

S ó g o r a s s z o n y. Leggyakoribb a *sógorasszony* név. Azonban ezt is csak kevés ideig használják, csak az esküvőt követő időben, esetleg egy-két évig, szemben a *sógor*-névvel, melyet állandóan használnak.

A rokonság egységei.

A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy a fentebb felsorolt rokonsági viszonyulások milyen nagyobb egységeket alkotnak, és a rokonság egyéneit, mint ennek az egységnek a tagjait hogy nevezik.

I. Család I. A legkisebb egység a rokonságban a Vérrokonság egyenes ágának és az egyenlő oldalágának 0—I. foka.

I. a) 1. *ety család*: *Ötvē hóúdnál tőp pedik sose kék ety családnak, mērt a felivel is megiri.*

II. 1. B. a) 1. *a család*: *Mekfőjtanánk mán aszt a malacot, igaz rá is vam mán a család éhezve.*

3. B. c) 1. *csalággya*: *Sok-sok idejig odavóud, de a csalággyárúl nem tudot semmit.*

d) 1. *a család*: *Kopőrsóuján csákóuja és subája, Sirva megy a kedves család utánna.*

A család tagjai egymáshoz viszonyítva: *hózzátartozó*. Ha a saját *hózzátartozójáról* van szó, akkor az első tagját, ha máséről van szó, akkor az utótagját ragozzák.

I. a) *a hózzámhártozó*: *A hózzámhártozó mán a csak tesvir.*

II. 3. B. a) 1. *a hózzámhártozó*: *A sírásóuk, meg a hózzámhártozóuk ettek-ittak, mikor a temetísről hazájöttek, azut oz danóltak.*

II. Család II. A rokonság második, nagyobb egysége magában foglalja a Vérrokonság egyenes ágának és egyenlő oldalágának 0—II., valamint az egyenlőtlen oldalág és a Szerzett rokonság egyenes ágának 0—I. fokait.

II. 1. B. a) 1. az egész család : Például van egy névnap vagy egy disznóútor, it van az egész család. 2. a mi családuink : Ezek mán a mi családuingba mind asz monygyák : nagymama.

Ennek az egységnek a tagjai egymáshoz viszonyítva : közél rokon, közeli atyafi stb.

II. 1. B. a) 1. közél rokon : Az ű ídesannya az én ídesanyám-mál tesvír vóút, közél rokon az az Izsóú. 2. közeli atyafi : Az atyafi vóút nekem, közeli, Bata Mátyász bácsi. 3. jussos atyafi.

III. Család III. Még egy nagy egységet tart számon a nánási ember, ez az összes vérszerinti rokonokat foglalja magában. Megjelölésére a család szót használják, rendszerint eléje van téve a családnak a neve.

I. a) 1. — család : Ennyi vóút a Muraközi család. Vóúd bizō lēlkem, Hathazi-főüdü vóút nagy darap főüggöök, a Sinaji családra jutott. Gyakori előtag foglalkozásnév is. Hát hogy ű juhász családbúl valóú, én nē vóútam azelőüt sose (t. i. azért lett juhász). 2. családok : Sok vóút itt ijen köüteminyes nóúta, ha valami törtint itt ezegebe a családogba.

Tagjai a következő nevekkal viszonyulnak egymáshoz : rokon, atyafi, fajtája. A rokon közömbös, az atyafi bizalmas, meghitt, a fajtája hideg, pejorativ hangulatú.

I. a) 1. atyafi : Ugyanaz az atyafi is, rokon is, egyre megy az lēlkem, egyre megyen az. 2. rokon. 3. az atyafijak. 4. a rokonok.

II. 1. A. c) 1. atyáfija : Ez isz Szilágyi, az isz Szilágyi, hogy vagy atyáfija?

B. a) 1. rokon. 2. az é rokonajim : Abba az írkába nē férne bele az é rokonajim, meg unokahúgajim, öcséim. 3. nem messzi atyafi : Ez a Sájrák Béla ez is Muraközi-ágrúl valóú, nem is messzi atyafi.

3. B. a) 1. rokon : Bóúnizséknak rokon, izé Bóúnis Pista bátyadéknak. 2. rokonnya : Pivärnyig Zsuzsánnának Huszti Balász rokonnya? 3. a rokonok : Nē vóút azoknak ety cseb gyērmekek se, azír jutott oszt a rokonokra (t. i. a vagyon). 4. atyafi : Nagyanyámnak vóút atyafi. Apádnak atyafi. 5. atyafijak : Mindíg atyafijaknak tártották egymást. 6. atyokfijok. 7. fajtája : Mokem-Zsuga, még most is vā fajtája, nem tudom én igazán, csak élnevezttik Mokem-Zsugának.

IV. Rokonság. Végül van még, legalább is homályosan megvan a nánási ember tudatában egy nagy egység, mely az összes vérszerinti és oldalági rokonokat egybefoglalja, tehát mindazokat, akik valamilyen formában rokoni kapcsolatban vannak egymással. Ezt a rokōság szóval jelölik.

I. a) 1. a rokōság : Hát a rokōság élszärmazik. 2. rokōság : Rokōságba vannak. Rokōságba vóút, hogyne !

Tagjait *atyafi* és *rokon* szavakkal jelölik meg.

I. a) 1. a *rokonok* : *Este jártak úgy össze virasztani a halottal a rokonok.*

II. 1. B. a) 1. *rokon* : *Így rokon csak, hát hogy az uramnak szípnagyapja vőút.*

II. 3. B. a) 1. *atyafi* : *A mek tán atyafi is tā valamirül nektek.*

c) 1. a *rokonok* : *Jāj kedves édesanyám, jönnek a rokonok, meg a jóu szomszédok a kigyēlmet temetésére.*

Végigtekintve rokonságneveink itt bemutatott sorozatán, néhány — az elmondottakból önként következő — tanulságot is leszűrhetünk.

Legelőször is azt állapíthatjuk meg, hogy elsősorban azokat a rokoni viszonyulásokat jelöli meg határozottan a nánási nép, melyeknél a rokoni kapcsolat fenntartása és ápolása valóban megvan. Így pl. a vérszerinti rokonoknál felfele a harmadik fokig (nagy szülők), lefele szintén a harmadik fokig (unoka) vannak világosan megjelölve a viszonyulások, tehát annak a körnek a tagjait jelölik meg pontosan, amelyiken belül valóban él a rokonság összetartó ereje. Az Oldalág tagjai között már csak a második fokig terjed a rokonságnak tényleges megnyilvánulása, ennek megfelelően ennek a csoportnak a terminológiája is szegényebb, mint az előbbié. A Szerzett rokonság viszonyulásainak megjelöléseiben is visszatükröződik a nánási népléleknek az a hajlama, hogy csak a legszükségesebbeket, a valóságban tényleg meglévő kapcsolatokat jelöli meg.

Viszont azt is meg kell állapítani, hogy a számontartott, a tényleg meglévő viszonyulásokra annál változatosabb és gazdagabb jelöléseket használnak.

Azt is megállapíthatjuk, hogy felfelémenően, az idősebbek irányában gazdagabb a rokonságnevek rendszere, mint lefelé, a fiatalabbak felé. (A vérszerinti rokonságban pl. felfele a nagy szülőket pontosan, nemek szerint is megjelölik, az unokánál már nincsenek tekintettel a nemi különbségekre, az unoka szó is igen ritkán fordul elő, tehát a nagy szülők nem hangsúlyozzák annyira az unokájukhoz való viszonyukat, mint amennyire az ő számukra az unoka részéről kijár a tisztelet.)

De a szabatosság mellett bizonyos világosságra való törekvést is megállapíthatunk rokonságneveinkben. Nagy általánosságban azt mondhatjuk, hogy a nánási ember a rokonsággal kapcsolatban mindig jól érthetően mutatja, hogy a rokoni viszonyulás ki felé irányul. Ezt végzi a birtokos személyragokkal. Az egyesszám első személyű birtokrag azt jelenti, hogy a rokonsági viszony a rokonságnév tövében megjelölt személy (pl. *apa-*) felől a beszélő felé irányul (*apám*). A második személyű rag a hallgatóra mutat (pl. *apád*). A harmadik személyű rag pedig a szóbanforgó harmadik személy felé irányítja a rokonsági viszonyulást (pl. *apja*). Azt mondhatjuk tehát, hogy a

rokonságnév tőalakja jelenti általában, elvontan a rokoni viszonyt, a birtokos személyrag pedig konkretizálja, aktualizálja azt.

Természetesen tanulságos az is, hogy elvont, általános, személytelen esetek jelölésében is találkozunk birtokragos alakokkal. Ezzel szemben, nyilván a középosztály hatására, személyes, konkrét viszonyok jelölésére is kezdenek beszüremkedni olyan alakok, melyekben nincs megjelölve a viszonyulás iránya.

Az az eset, hogy a beszélő önmagát viszonyítja rokonához, inkább népdalokban, indulatos beszédben fordul elő, úgyhogy ez a népköltészet szempontjából rejt magában tanulságokat.

De ezeken kívül is azt hiszem még sok-sok szempontból lehet okulást nyerni rokonságneveinkből.

Dolgozatomhoz a dolog természeténél fogva forrásmunkát nem használtam. Csiky Lajosnak a rokonságszámításról írt könyvét (*Csiky Lajos: A rokonság és sógorság fokainak számítása.* Debrecen, 1889.) forgattam csupán, melyből az elnevezésekre nézve nyertem némi útbaigazítást. Köszönetemet kell azonban kifejeznem dr. Bárczi Géza egyetemi ny. r. tanár úrnak, aki állandó gondoskodásával, tanácsaival mindig segítségemre volt munkámban. Hálával tartozom adatszolgáltatóimnak, így: özv. Aszalós Mihályné Lakatos Klára 77 é. fm., Badics Juliánna 18 é. fm., Badics Zsófia 17 é. fm., Berencsi Gábor 53 é. fm., Berencsi Gáborné Muraközi Ágnes 43 é. fm., Burján Imre 42 é. mezőőr, Erdélyi János 78 é. juhász, Lakatos Lászlóné Kállay Zsuzsánna 66 é. fm., Kis Juliánna 14 é. fm., Kis László 12 é. fm., Kónya Antal 40 é. gulyás, Kovács Péter 90 é. fm., Lente Miklósné Lovászi Juliánna 78 é. fm., Nagy Zsófia 13 é. fm., Reszegi Imre 39 é. gulyás, Reszegi Lászlóné Varga Zsuzsánna 73 é. fm., Szilágyi Andrásné Nagy Zsófia 57 é. földműves, Szilágyi Sándorné Oláh Zsófia 26 é. fm., Tarr Lászlóné Seres Juliánna 57 é. fm., Tóth Katalin 10 é. fm. stb. hajdúnánási lakosoknak, akiknek odaadó, készséges szolgálataikért ezúton is köszönetet mondok.

Debrecen.

Szilágyi László.